

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Владислав Владков Маринов, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“,
за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
в професионално направление 2.1 Филология (Български език – Социолингвистика)

Тема на дисертационния труд: **Типологически характеристики на езиковата
ситуация в град Пловдив**

Автор на дисертационния труд: **Димитрия Ангелова Маринкова**

Научен ръководител: **проф. д.н. Красимира Славчева Алексова**

*Настоящото становище е изготвено въз основа на решение на Факултетния
съвет на Факултета по славянски филологии, протокол 03/11.03.2025 г., и ректорска
заповед РД 38-248/21.05.2025 г.*

1. Данни за докторантката

Димитрия Ангелова Маринкова завършва висшето си образование в ПУ „П. Хилендарски“ – бакалавър по българска филология (2007) и магистър в МП „Актуална българистика“ (2015). От 2021 г. е редовен докторант в Катедрата по български език към Факултета по славянски филологии в СУ „Св. Кл. Охридски“. В периода на докторантурата Д. Маринкова участва в 5 конференции (2 национални и 3 международни) и има 4 публикации (1 под печат), а също така е член на научните екипи на два национални проекта.

2. Оценка на съдържанието на дисертационния труд

Дисертационният труд (278 с.) се състои от **увод, три глави, заключение и списък на използваната литература**. Анализираният материал е илюстриран с помощта на 26 таблици, 2 графики, 2 карти и 2 фигури.

В **увода** (с. 5 – 10) Д. Маринкова следва утвърдени модели и представя обекта, предмета, целта и задачите на изследването. Както отбелязва докторантката, **обектът** на дисертационния труд е езиковата ситуация в гр. Пловдив, а **предметът** са „нейните типологически особености, свързани с динамиката на езиковото многообразие, социокултурните фактори и комуникативните практики на местното население“ (с. 5). Основната **цел** на изследването е да се представи и класифицира езиковата ситуация в гр. Пловдив, като се използват различни данни в синхронен и диахронен план. За постигането на целта допринасят шестте **задачи**, свързани с установяването на

същността на понятието „езикова ситуация“ чрез анализ на нейните компоненти, класификация на типологизиращите ѝ характеристики, връзката между историческото развитие на града и езиковите формации, които се използват днес. В края на изследването е направен и социолингвистичен анализ на различни променливи, за да се установи скалирането им в атитюдите на информаторите. По отношение на методологията в работата са използвани разнообразни методи, като дескриптивният, съпоставителният, историко-социологическият, методът на статистическият анализ и др. Така дефинираните обект, предмет, цел, задачи и приложените методи показват мащаба на работата, извършена от Д. Маринкова, и положения огромен труд при написването на дисертацията.

Първата глава „Езикова ситуация“ (с. 11 – 104) е теоретична и е посветена на изясняване на същността на понятието „езикова ситуация“, компонентите на езиковата ситуация, видовете езикови ситуации и класифицирането им. Тук са анализирани трудове на български и чужди учени, посветени на отношенията между езиковите формации в рамките на езиковия колектив. Д. Маринкова се е постарала коректно да представи различни гледни точки във връзка с билингвизма и диглосията, характера на взаимодействието между езиковите формации в рамките на езиковата ситуация, както и резултатите от това взаимодействие.

Във **втората глава** „Типологически характеристики на езиковата ситуация в гр. Пловдив“ (с. 105 – 195). Д. Маринкова описва характеристиките на езиковата ситуация в гр. Пловдив, като използва за основа класификацията, предложена от Н. Мечковская и В. Виноградов. В началото на главата докторантката представя езиковото и етническото разнообразие в гр. Пловдив според различни изследвания и данни от Националния статистически институт. В следващите части езиковата ситуация в гр. Пловдив е класифицирана според броя на използваните езици, относителната демографска и комуникативна мощност на езиците, брой на функционално доминиращите езици, лингвистичен характер на езиците, степен на генетическа близост между езиците и юридически статус на езиците. От представените данни, които и тук се отличават с изчерпателност, Д. Маринкова достига до извода, че изследваната езикова ситуация е многокомпонентна, тъй като се използват няколко езика (или техни диалекти), неравновесна по отношение на демографския състав на Пловдив, в резултат от което е небалансирана, а също така и еднополюсна заради доминиращата комуникационна роля на българския език. В края на тази глава, в **3.5. Престижността на езиците, които се говорят в град Пловдив според нагласите на пловдивчани**, докторантката анализира

результатите от анкета, проведена в Google Forms. Според анкетиранията лица с най-голяма престижност се отличава българският език, а след него по степен на престижност в низходящ ред са арменският, гръцкият, еврейският, турският и ромският. Наблюденията на Д. Маринкова потвърждават изводите, направени в други изследвания върху езиковите ситуации в някои български градове. По този начин докторантката допринася и за проследяването на динамиката в развоја на езиковите ситуации в големите български градове.

В третата глава „Емпирично изследване на основни социолингвистични променливи в рамките на а-формация в съвременната пловдивска езикова ситуация (с оглед на българския език)“ (с. 156 – 251) Д. Маринкова анализира данни от емпирично проучване сред носители на пловдивската а-норма. В началото на главата се прави преглед на основни понятия, като „социолингвистичен маркер“ и „социолингвистична променлива“. Въз основа на данните от табл. 16 *Обобщено представяне на някои основни източнобългарски некодифицирани варианти на социолингвистични променливи в трудове на български учени* и изследването на Гинка Карабелова „Наблюдения върху особеностите на пловдивската градска реч“ докторантката избира да проучи честотата на проява на десет променливи. Д. Маринкова достига до извода, че с най-висока фреквентност са употреба на членна морфема *-тъ* при съществителни имена от ж. р., които завършват на съгласен звук (*есентъ, солтъ*), употреба на аористни форми с тематична гласна *-а-/-ъ-* в м. *-о-* (*отидах/отидъх; излязах/излязъх*), както и редукцията на широките гласни, докато с ниска фреквентност са наличие на твърд съгласен звук пред определителния член при съществителни имена от м. р. в ед. ч. (*лекарът, учителът*) или пред окончанието за 1 л., ед. ч. и 3 л., мн. ч. на глаголи от I или II спр. в сег. вр. (*вървъ, правъ*), както и употребата на местоименните форми *мъ, тъ, съ*. Тук докторантката коректно е отбелязала, че статистическите данни за честотата на прояви на избраните променливи в речта на пловдивчани са резултат от броя на изследваните лица, влиянието на явния микрофон, на обстановката и др., а разширяване на изследването или промяна на някои от тези фактори, могат да доведат до различни резултати.

В заключението (с. 252 – 259) са обобщени резултатите от изследването, като според някои от признаците за класифициране на езикови ситуации, предложени от Н. Мечковская и В. Виноградов, пловдивската езикова ситуация може да се характеризира като многокомпонентна, демографски неравновесна, небалансирана и диглосна (вж. пълния списък с характеристиките в табл. 26).

В използваната литература са посочени 141 източника на български, английски и руски език.

В края на тази част от становището мога да обобщя, че докторантката Д. Маринкова добре познава изследвания проблем, постарала се е да се запознае с различни гледни точки на наши и чужди учени за типологията на езиковите ситуации и спецификите на компонентите им, провела е с методите на традиционната и перцептуалната социолингвистика емпирично проучване, което да представи актуалното състояние на пловдивската езикова ситуация. Впечатленията ми от дисертационния труд и от работата на докторантката са много добри, като не мога да не отбележа отново и големия обем от дейности, които са извършени за написването на дисертацията.

3. Бележки, препоръки и въпроси

С оглед на издаването на дисертационния труд бих си позволил да направя някои бележки и препоръки:

- За мене основното предимство, но и предпоставка за критики, е огромният обем от информация по различни ключови понятия в дисертацията. Това е попречило на Д. Маринкова в първа глава, където е и основният теоретичен преглед, да е достатъчно категорична кои от представените тези и дефиниции приема, като това се отразява и в останалата част от дисертацията, напр. какво се разбира под „първи език“ – първи в хронологичен или функционален план. И винаги ли първият език е родният (или майчиният) език? Интерпретацията на този факт ще повлияе върху интерпретацията на характеристиките на езиковата ситуация, както и върху скалирането на езиковите формации в атитюдите.

- Във връзка с предишната бележка бих препоръчал известно реструктуриране на данни от втора и трета глава, като някои теоретични част от тях се преместят в първа глава или в началото на съответните глави, напр. твърдението на А. Пачев за силна зависимост между етническа група и майчин език (с. 163) мотивира изравняването между „език“ и „етнос“ при представяне на динамиката в компонентите на езиковата ситуация чрез демографски данни от края на XIX и началото на XX в., където е представен етническият състав на гр. Пловдив, но липсват данни за майчиния им език, каквито данни откриваме при преброяванията от 1956, 1992, 2001, 2011 и 2021 г. Ако цитираното твърдение на А. Пачев се намира преди представянето на статистическите данни, ще се избегне объркването в резултат от това, че невинаги между самоопределяне и език има причинно-следствена връзка.

- Различните групи библиографски източници могат да се обединят и да се уеднакви стилът на цитиране. Това би довело и до изчистване на грешки от типа на *Йосифова, Р. (2021)* (източник 14 от електронните източници). Изследването на Р. Йосифова е от 1991 г., както се вижда и от корицата на сканирания сборник, поместена на сайта, където е източникът. Тук може да се помисли и за библиографско оформление на други електронни източници според данните от сканираните файлове, а не по метаданни от сайтове.

4. Автореферат

Авторефератът (общо 39 стр.) отразява основните моменти от структурата и съдържанието на дисертационния труд, както и приносите на Д. Маринкова във връзка с изследвания проблем.

5. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Публикуваните статии разглеждат различни аспекти от дисертационния труд и са свързани с обекта и предмета на изследване. Д. Маринкова е използвала успешно методите на социолингвистиката, за да завърши успешно проучването и установяването на типологията на езиковата ситуация в гр. Пловдив, като по този начин допринася за попълването на информацията за актуалното състояние на езиковите ситуации в големите български градове. Според приложения протокол в работата не е открито плагиатство.

6. Заключение

Въз основа на представените обстоятелства в точки 1, 2, 3, 4 и 5 заявявам своята положителна оценка за рецензирания труд „Типологически характеристики на езиковата ситуация в град Пловдив” с автор Д. Маринкова. Според мене дисертационният труд съдържа научни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на СУ „Св. Кл. Охридски“ във връзка със Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за прилагането му. Въз основа на това убедено предлагам на уважаемото жури да присъди на Д. Маринкова образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.1 *Филология (Български език – Социолингвистика)*.

29.05.2025 г.

Изготвил становището:
доц. д-р Владислав Маринов